

Franz Kafka

pražský německý prozaik

3. 7. 1883 Praha, + 3. 6. 1924 Kierling u Klosterneuburgu

Franz Kafka je ve světě zřejmě nejslavnějším a nejinterpretovanějším pražským spisovatelem. Jeho dílo, v němž realistickými prostředky vytvářel přízračný a symbolický svět absolutní lidské osamělosti, neodčinitelné a nezaviněné viny a nepoznatelného smyslu, předznamenalo jedno z nejzákladnějších témat moderní literatury našeho století.

Narodil se v židovské rodině obchodníka s galanterním zbožím Hermanna Kafky na Starém Městě pražském v blízkosti Staroměstského náměstí. Mezi praktickým, autoritářským otcem a senzitivním Franzem trvalo celý život napětí. Kafka po maturitě studoval práva a po jejich absolvování nastoupil roku 1907 do pojišťovny, nejprve u pražské filiálky italské firmy Assicurazioni Generali a po roce u Dělnické úrazové pojišťovny pro Čechy, kde setrval až do svého penzionování v roce 1922. Zaměstnání pro něho však bylo především obtížnou přítěží, protože jeho skutečným a základním zájmem bylo psaní. Pro spíše introvertního a nenápadného Kafku mělo velký význam přátelství s M. Brodem (od roku 1902), jenž mu zprostředkoval uvedení do pražského německého literárního prostředí (Oskar Baum, Felix Weltsch). S Brodem také podnikl v letech 1909-12 několik prázdninových cest do západní Evropy.

Nejstarší Kafkova dochovaná práce pochází z roku 1904. Jmenuje se Popis jednoho zápasu a již zde je tématem vnitřní stav osamělého a nejistého jedince vyvrženého společností. Další dílo, nedokončené Svatební přípravy na venkově, bylo napsáno pod vlivem Gustava Flauberta. V té době vznikaly také drobné práce zachycující situace všedního života a úvahy, jež byly vydány roku 1913 v souboru Rozjímání. V letech 1910-23 si Kafka vedl deník. Význam přelomu má v Kafkově tvorbě povídka Ortel, napsaná v noci z 22. na 23. září 1912, po níž v rychlém sledu následovala Proměna a Nezvěstný, první verze pozdějšího románu Amerika. Ve všech třech prózách je exponováno téma Otec, Bůh, Zákon a neschopnost ztotožnění lidského jedince s nimi.

Rodina a Praha - ta matička s drápy - představovaly pro Kafku tísnivé sevření, jež se celý život snažil prorazit, příznačně eskapádami zasnoubení a jejich rušení. S Felicí Bauerovou, dcerou židovského obchodníka z Berlína, se zasnoubil dvakrát (1914 a 1917) a jeho mučivé pokusy obstát a dovést vztah k manželství a opět neschopnost svazek skutečně naplnit jsou vyjádřeny v jeho Dopisech Felice. Nezavršen zůstal i vztah k Julii Vohryzkové, dceři židovského ševce (zásnuby 1920). Velký význam mělo Kafkovo milostné korespondenční drama (od 1920) s M. Jesenskou, v té době manželkou pražského německo-židovského intelektuála Ernsta Pollaka. Traumata zvětšovalo Kafkovo vědomí smrtelnosti jeho nemoci, tuberkulózy, jež u něj plně propukla v roce 1917.

V centru Kafkova prozaického díla stojí romány Proces a Zámek. První z nich psal v letech 1914-15 a nedokončený vyšel rok po Kafkově smrti. Vytvořil v něm okázale všední alegorii odlidštěných mechanismů byrokratické civilizace. Hrdina románu Josef K. je vržen do labyrintu soudů, jež mají vážít jeho provinění, o němž se celý román nic nedovíme, přesto je permanentně přítomno jako pevná součást existence moderního člověka. V Zámku, psaném v roce 1922, jde o neproniknutelnost a "zlomyslnost" vyššího (teologického) řádu, který na pokusy k němu proniknout ostentativně mlčí. Zeměměřič K. se po sedm dní snaží proniknout neúspěšně do Zámku, a teprve když umírá, je mu oznámeno, že je přijat. Ani jeden z románů nebyl za Kafkova života vydán a měly být dokonce podle autorovy závěti spáleny. M. Brod je však nakonec uveřejnil.

Kafkova proslulost, hraničící s módností, explodovala na demokratickém Západě po 2. světové válce - především v souvislosti s existencialismem, za jehož proroka bývá Kafka považován - a v podstatě trvá dodnes. Naproti tomu v Československu po roce 1948 bylo jeho dílo takřka nepřístupné a oficiální ideologií odmítáno jako dekadentní, semitské a nepřípustně pesimistické. Pokusem o rehabilitaci Kafky v marxistických termínech byla v roce 1963 konference v Liblicích organizovaná E. Goldstückerem, Františkem Kautmanem a dalšími. Koncem 60. let také vyšla většina Kafkových prací, ale plně dostupnými se Kafkova díla v Čechách stala až po roce 1989.

Zdroj: <http://www.libri.cz/databaze/kalendarium/>